

biti. Kdor želi te naprave, naj se obrne do vredništva časnika „Neueste Erfindungen“ (gospoda dr. Ferdinanda Stamm-a) na Dunaj, da izve, koliko velja ta stvar itd.

Natoroznanske stvari.

Severni medved.

Severni medved (*Ursus maritimus* ali *polaris*) je največa podzemeljska žival na severji, pa tudi najnevarnejša. 8—12 čevljev je dolg. V glavo je podoben psu, samo večja je, kakor našemu medvedu, vrat tudi večji, rep pa krajši. Tudi širji gobec ima, večji smrček, večji nosnici. Severni medved je večidel bel tako, kakor mleko, nekteri pa rumenkast. Dlako ima gosto, dolgo pa voljno. Ona ima po dva mlada.

Ta medved živi ob ribah, morskih pséh in tičih, ob morskih dojilkah — ob njihovih ostankih, ki jih stran mečejo tamkajšnji prebivalci, ki lové take živali. Zatoraj družim živalim nič neče, pa se tudi nič ne boje ga, kakor da bi znale, da ne mara za-nje, še beže ne pred njim, blizo k njemu pa vendar neté, raje so le od daleč, kakor da bi spoštovale ga, ker je tako velik ta mrcina. No, pa sej ta kosmatin se tudi ne bori tako rad, kakor bi lahko mislil kdo. To je da, v zverinjaku ne živi ob teh živalih, ampak mora biti zadovoljen le z drugačnim mesom in kruhom, samo polivati ga morajo, zato da mu ni prevroče, če ne, ne bi dolgo vozili ga po svetu, zlasti po gorkejših krajih ne.

Al za človeka, za tega mu pa ni tako malo mar. Ta kocin, kakor hitro zagleda kterege, precej mu gré naproti, časi pa se tudi naključí, da se nevéde snideta. Takrat mrha kar zgrabi človeka, toda malokdaj zmore, ker severnjaci dobro vedó, kako je, da rad napada, zatoraj je vsak orožen, kadar gré kam venkaj.

Poleti ni tako nevaren, ker le ob morji, ob vodi pohaja, pa morske živali loví. Tačas se prav presneto gostí in mastí, tako, kar iz njega ne gleda skor; ali pozimi, tačas je pa spak ž njim tačas časi. Plavati zná dobro. Miljo *) dalječ, še dalje časi plava od obale, pa ne vpeha se. Kadar se mu zdí, spleza pa kar na kako skalo v morji in preží na živali. Če počiva, pa želahko plava 10 milj daleč, sicer pa ne vém, da bi.

Kadar se zima začne, takrat zapustí led in gré zopet na zemljo, zato, da se zakoplje v sneg. Led na morji pa ledena tla dobro pozná, tako, da še človek ne tako. Dobro se spominjam, da sem čital, da je slavni ladijevodja Parry več mescev sankal **) po ledeni plošči, za ktero je mislil, da se vozi po ledeni zemlji, pa se je le po ledu na morji. Medved pa se gotovo ne bi bil tako motil; sej tudi niso pozimi še nikoli nobenega medveda dobili, da bi bil spal na kaki ledeni plošči, ampak vselej le na zemlji v snegu.

Od kraja septembra mesca zapustí morje, potlej pa gré na zemljo. Živeža mu toraj primanjkuje, zato je pa za severnjake že nevarnejši in za mornarje. To se vé, živeti pa mora, zatoraj stiče, koder more. Zato napada barke. Ker dobro pleza, pleza po barki tako, kakor bi šel po kaki lestvi, ker ima tako močne in ostre kremplje. Zato ***) mornarj isvoje barke sè snegom ometajo prav na rahlo, in kadar začne plézati, bezájo ga in pehajo nazaj v sneg. Vés se skrije v sneg grdoba, ko se zvrne va-nj, in ko se obrača, otresa, pripravlja zopet navzgor, tačas ga pa ubijó.

Samo enega medveda se popotni ne boje tako zeló. S svojimi dolzimi bodali, sè sekirami in še z drugačim

orožjem mu kmali pokažejo, kar mu gré; ali kadar je taci kosmatincev po 6—10 skupaj, takrat jim pa šmen-cano prede, vzlasti če barko napadajo.

Pa ti ljudje so časi presrčni, veliko srčnejši, kakor so res. Nekteri se rad baha, da se nič ne bojí, da sam užene še tacega kocinca, ali kadar se prikaže kak medved sam, pa da se ga podstopi kak tak bahač, gotovo mu pomeri hlače, naposled ga pa še umorí — gotovo, kajti nič mu ne more sam z nikakoršnim orožjem. Tisto bodalo, to je presneto slabo za-nj, za tacega korenjaka, ker kar pritisne ga s taco, pa je zlomljeno, če je tudi z železom okovano, to je vse eno. Teče pa tudi nihče tako ne, da bi mu ušel. Medved prav za prav ne dere tako, ampak vendar, unesti je nihče ne more mu.

(Kon. prih.)

Jugoslovansko slovstvo.

Kriesnice.

Pesmi zložene po neimenovanem pesniku. Na svetlo dane po A. Lukšiču.

Kakor se nam pripoveduje v opombi dodani živopisu natisnjenem v dr. Bleiweis-ovih „Ziatih klasih“ na strani 30., zapustil je leta 1837 Stanko Vraz slovenščino ter se stalno lotil ilirskega jezika, in na ta način je kot pravnik v Gradcu napisal najkrasneje svoje delo: Djulabije. Glavni predmet te pesmi je ljubav do neke devojke Julije (zato po talijanskem izgovoru imena „Giulia“ ime tega dela, in to je pravi početek temu imenu), al zraven je lego slavenstva sploh in posebno slovenskega naroda opisoval tako živo, da ilirska poezija do letos ni imela lepšega takega dela. Zato že za naprej slovenski mladini in posebno slovenskim pesnikom priporočamo to delce, ki se ravno sedaj na račun ilirske matice tiska med vsemi pesniškimi deli Vraz-ovimi.

Al pravi namen nazočnih vrstic ni, da priporočam dela Vraz-ova, ampak novo delo „Kriesnice“ pesnika, ki nam taji in skriva svetlo svoje lice, menda ne od srama, ampak bolj od strahu, ker sam pravi na str. 48. „U nevolji, u nesgodah Bojske (boječ se) svaku pjesmu gradim“, in „... nije pravo znati, što je više men' opasno, Diku (ljubo) ljubiti, il pjevati.“ Ni tedaj očitno rečeno ime, dasiravno ga vsak na Hrvaškem zná iz daleč.

Ni po naključbi, da sem s početka omenil Vraz-ove „Djulabije“; duh tega dela v glavnem namenu, dasiravno ne v zunanjem liku, enak je tem novim pesmam, ktere so najprvle bile natisnjene v Karlovškem „Glasonošu“, in pozneje pri A. Lukšiču posebej natisnjene v lepem, al precej dragem izdanju.

Da to knjižico priporočamo Slovincem in posebno Slovenkam, rekel bi, da je naša dolžnost, ker je pesnik te pesmi napisal z ozirom „splošno jugoslavenskim“, ali kakor po primeru Fr. Račkega piše „slovenskim“, ne pa samo za Hrvato-Srbe; vsaj jih uvodna pesem sama posvečuje „Sestram trojiem, Hrvaticam, Srbkinjam, Slovenkam“ ter jih jim priporoča tako:

Neznani jih pjesnik evo
Preporuča sesticama,
Vamo jih je triema pjevo,
Sad ih daje na skrb Vama. *)

Ravno tako v pesmi 48. knjižnici nalaga:

Gledaj biti u voljici
Slovenskomu liepu čedu
I Srbkinji, Hrvatici,
Što te sve tri razumiedu. **)

*) Dr. Zimmerman celó pravi, da plava po deset milj daleč od kraja, pa ne vem skor, če bi verjel ali ne. Pis.

**) Sanka tisti, ki se na sanéh vozi. Pis.

***) Pa zato tudi, da mráz prehude sile ne dela jim. Pis.

*) Evo = glej; sad = sadaj, zdaj; dvobroj Vama v štokavskem jeziku pomešan z množnim številom.

**) Čedo, dete; voljica od volja.

tijska družba se je, ker je sama razstavo osnovala, odpovedala vseh častil za razstavljenih 52 poljskih in vrtnih pridelkov.

V III. vrsti so bile vina in žganjice naslednjih gospodarjev s *častnimi pismi* poslavljenе, in sicer:

- Gosp. Ludevik vitez Gutmansthal-ovo v vsakem oziru izvrstno, iz rajnskih trt napravljeno vino,
 „ Rihard Janežič-evo, posestnika in denarničarja tukajšnje hranilnice, za dolensko, posebno dobro vino iz Krškega od leta 1862,
 „ Jožef grof Barbovo prav dobro iz suhega grozdja napravljeno vino, „Gobca“ imenovano,
 „ Karl Greselnovo dobro črno vino.

Iz Bistrice na Notranjskem poslani slivovec in brinjevec od gosp. Jan. Janežiča, Jan. Tomšiča in Mat. Valenčiča je bil po komisii prav dober spoznan.

Domače krajske vina, ktere je za primero prinesel gosp. Janez Gregorič, od komisije kot izvedenec k presojevanji poklican, so bile za izvrstne vina spoznane.

V IV. vrsti so bile mašine in kmetijsko orodje naslednjih razstavnikov s *častnim pismom* poslavljenе:

- Gosp. Blaža Marolta, posestnika v Planini, koristno napravljeni čbelni panj, ki je vreden, da ga čbelarji spoh posnemajo,
 „ Pavla Koprivšeka, kovača iz Šemnika poleg Zagorja, za izvrstno dvojno ruživnico (mašino za koruzo ružiti), s katero se v eni uri s pomočjo treh pomagačev okoli 10 vagánov turšice orobka,
 „ Pavla Skaleta, učenika podkovstva in kovaškega mojstra v kovaški učilnici c. k. kmetijske družbe na Poljanah v Ljubljani, za slamorezalnice, pluge, brabantke brane itd. zavolj čednega in dobrega dela in za hvale vredno prizadevanje ptuje mašine domá izdelovati in zboljševati.

Razun omenjenih reči je bilo še nekoliko drugih dobrih kmetijskih mašin in orodja razstavljenega od g. Fid. Terpinca, J. N. Feuserja, A. Maliča, L. P. Lašnika, Quandesta. Ker pa te mašine niso delo ne domačih fabrik ne domačih rokodelcev za prodaj, jih komisija ni v presojo vzela.

Natoroznanske stvari.

Severni medved.

(Konec.)

To je še dobro, da je medved tako radoveden; to še otmè ktereга. Človek kar rokovico izpusti na tla. Medved obstoji, začne ogledovati rokovico, potlej jo še duha, obrača, in tako se mudí, ta pa beží tačas. Ker pa vidi tacman, da rokovica ni za njegov želodec, zopet teče za begúnom, begún pa kar drugo rokovico vrže od sebe, potlej klobuk ali kapo, kar ima, ruto, — vse, sej za mraz se ne mení v taki nevarnosti, ker se mu preveč tresejo hlače. Če je blizo svojih tovaršev ali blizo barke, lahko uteče, ali če je pa deleč, nazadnje nima s čem več motiti medveda, pa upehan je že vès, medved pa zmirom enakomerno gré za njim, nič utrujen ne, takrat je pa že zadnja.

Kadar medved že nima nič več živeža, ko so se že umaknile vse živali, ob katerih živi, potem se cel seženj globoko zarije v tla, tako da vnani mraz ne more do njega. Kadar se zakopá, takrat je tak, kakor svalek, tako debel. Zarit je do sušca mesca, tačas vstane, ali tako je suh, da na vseh stranéh od njega visi dolgodlaka koža. Kaka druga tako suha žival se komaj vlačí okoli, on je pa vendar jako uren še vse eno.

Navadno jih gré več skupaj teh kosmatinov ribe

lovit. Kar spravijo se v vodo in ženó ribe, da jih priženó v kak kot v kaki ožini. Ribe se vračajo, medvedje pa kar požirajo; kadar kateri zine, skor vsak pot mu kaka riba izplava v gobec. Lové jih prav tako, kakor naši ribí v rekah.

Kadar so tako sloki (kumerni), peljajo se na ledenih ploščah v obljudene kraje, na pr.: na Izlandijo, Grenlandijo ali kam drugam na severji, kjer potlej napadajo čede, katerim drugače ničesa neté.

Popotnim je medvedova koža za dobro posteljo. Kar sceloma oderó medveda, da je méh potlej. V tacih mehovich ležé, po dva v enem, pa da je obrnjen, dlaka znotraj. Ker je dlaka gosta in dolga, zato je kaj gorko v tacih mehovich, časi takó, da se popotni poté v njih. Dva lahko spita v enem, toraj vsak lahko vé, da ni majhen.

V severnega medveda so severnjaci vsi zamaknjeni. Celó jih bijó, nekaj zarad kože in mastí, nekaj pa zato, ker imajo piko na-nje, ker jim tako pridno pomagajo loviti ribe in morske pse, to jih tako kači, da so jim vsi gorki. Ta grdoba tudi preplaši te živali, tako da po več mescev potlej ni za lov v kacem zalivu. Eskimoeci se morajo za tega delj preseliti kam drugam, če ne, od lakote bi pomrli, ker živé ob teh živalih, živi ne morejo v zemljo. Al v vodi mu ne morejo ničesa; preumetalen je in premočan, — kaj, tak čolniček, *) v kakoršnih se vozijo ti ljudje, kar tacne po njem pa je; za harpune, za take, s kakoršnimi nabadajo morske pse, za te se pa še ne zmeni taka mrcina.

Podgoriški.

Tudi nekoliko zemljopisja.

Misli na vernih duš dan.

Prehobil sem mnogo svetá — tako piše nek modrijan — češ, da najdem deželo, v kateri bi se dalo prav na tihem in v miru živeti, pa ni se mi po sreči izišlo. Mislé, da ni ga pod solncem takošnega kraja, se vrnem domú. In glej, lažnjivi svet premišljevaže zagledam v duhu deželico, majhno sicer pa celó mirovno; leží ti ravno pod polnočnim pasom; na eni strani jo mejí večer našega življenja, proti jutrovem pa se tiče prekrasne in popolnoma srečne, pa še neznane dežele. Število prebivavcev te deželice je veliko, in se vedno množi; enkrat državlján te deželice nikdar več ne umerješ. Hodé po tej deželici najdeš le nizke griče, pa tudi sém ter tje dolinico ravno dosti prostorno, da si v njej zadovoljen prebivavec bajtico postavi. Rosa z nebesa pa solze žalosti zamačejo zemljo v tej deželici, in hladen zrak preprihavažo mrazljivi vetrovi; mi jim pravimo „vzdihljeji“. Sém ter tje zagledaš tudi ktero rožico v blede travo utonjeno. Ljudjé tū stanujoči so ti kaj posebno ljudstvo. Vsi so nemi in ne vejo govoriti, pa iz svojih globokih bajtic vendar-le mnogokrat veljavne in mnogo pomenljive besede dihažo. Mest nikakših ne stavijo. Slehern stanuje v ozki bajtici, ne skrbé, kdo mu je sosed, in kaj se okoli njega godí. Tudi kralja vladajočega nimajo. Vsi so si enaki. Odkar v tej deželici stanujejo, imajo vedno najlepši mir med seboj; stanujejo pa tū že kaj časa, in brž ko ne bodo še tukaj dolgo prebivali. Po prerokovanji vendar bodo enkrat vsi zajedno vstali in šli boljše domačije iskat. — Slednji se smé med njimi vseliti, le unih nočejo, kateri se sami vrivajo in ktere sodnije pošiljajo. V grbu ima ta deželica sicer le križ in se imenuje „groblje“, pa vendar-le je mogočna; vse kraljestva tega svetá z vsemi svojimi državljani bodo njej podložne. Do te deželice vsakdo najde; mnogi poti peljajo do

*) Eskimoeci imajo čolnice iz kož morskih psov.